

lalkozik. Így a korábbi szakasz képe alárendelt szerephez jut, s a legjobb munkák nem emelkednek kellően ki az életműből. (Gábor szerepe modern szatirikus-humoros irodalmunk létrejöttében, a *Dollárpapa* stb.) Ugyancsak az esztétikai elemzés hiánya az oka annak is, hogy míg Diószegi kitűnően látja meg Gáborban Karl Kraus, Kafka, Hašek, Brecht rokonát, helyesen illesztve bele őt századunk Kelet-Európájának e jellegzetes szatirikus vonulatába, addig a magyar irodalomban a Nyugat-mozgalom szocialista folytatójaként láttatja. Ez a megállapítása több szempontból is korrekcióra szorul. Először is Gábor sohasem volt „nyugatos”, racionalizmusa eleve elhatárolta őt a Nyugat íróinak romantikus antikapitalizmusától. Stílus-eszményei is egészen mások. A Nyugat soha sem közölte egyetlen sorát se. Legföljebb azt föltételezhetjük, hogy írói publicisztikája bizonyos tekintetben rokon Ady publicisztikájával. Másrészt a „nyugatoság” amúgy is nagyon bizonytalan tartalmú fogalom, hiszen a párhuzamos példaként említett Balázs Béla és Nagy Lajos, akik csakugyan részesei a Nyugat mozgalmanak, szintén a Nyugat fejlődésétől távolodva s a saját stílus-

eszményeik kibontakoztatásával fejezték ki szocialista eszményeiket.

Fenti kifogásaink ellenére Diószegi András monográfiája komoly nyeresége irodalomtörténetírásunknak. Nem csak Gábor Andor életútját ábrázolja tudományos igényességgel, hanem korrajz is, mert elkalauzol bennünket a korszak irodalmi életének szövevényében, bepillantást enged a legális-illegális pártmunka, a párton belüli elvi és művészi viták világába. Az 1945 utáni időszakról szóló rész, Gábor fokozatos elszigetelődésének története még aktuális irodalompolitikai tanulságokat is kínál. Az irodalomtörténeti közlemények többségével szemben a szűken vett szakmai közönségen túl nagyon széles körben forgathatják haszonnal ezt a könyvecskét. Maturára készülő diáktól az egyetemi tanárig mindenki találhat benne új ismereteket, s az életrajzi érdekességek kedvelőitől a mostanában fölélenkült történelmi érdeklődésig mindenféle igényt kielégíthet. Ha meggondoljuk, egy tudományos szándékú és szigorúan tudományos módszerű munkáról ennél nagyobb dicséretet aligha írhatunk. (*Gondolat Könyvkiadó 1966.*)

BÁRDOS PÁL

ÉDER ZOLTÁN: BABITS A KATEDRÁN

Éder Zoltán vállalkozása, hogy Babits tanári pályájáról könyvet írt, két szempontból is dicséretes. Egyrészt hiányt pótol. Bármilyen furcsa, de Babits Mihály nagyszerű életművének alig van irodalma. Nem csak a kritikai kiadás, a megbízható monografikus földolgozás, de az egyszerű adatközlés is hiányzik. Másfelől Babits számára a tanítás hivatás is volt, és élete egy szakaszában művészi alkotómunkájával és világnézeti fejlődésével is szoros kölcsönhatásba került. Ilyen körülmények között ma, amikor a költő körül a merev elutasítás éppen olyan anakronizmussá válik, mint a kritikátlan imádat, jó szolgálatot tesz, aki nekifog az adatok, emlékek, ismeretek gyűjtésének, hogy ezzel előkészítse a talajt a későbbi szintézisekhez, s a gyarló emlékezet segítségére sietve igyekszik a költő nyomait fölkeresni, mielőtt azok elenyésznek. Ezzel körül is határoltuk, ami Éder Zoltán könyvében jó és figyelemre méltó. Egy helyre gyűjtötte a költő tanári munkásságának szétszórt adatait, kiemelte őket az iskolai értesítők, levéltá-

rak, elszárgult napilapok temetőjéből, s a szakembernek és nagyközönségnek egyaránt hozzáférhetővé tette. Néhol még Babits-művek interpretálásához is hasznos segítséget adott. Sajnos, módszere megakadályozta abban, hogy ennél többet tegyen. Már az adatközlés is gyakran formahibás. Sokszor nem lehet tudni, mi a szerző egyéni fölfedezése, mi az, amit más kutatók eredményeiből átvett. (Tiszázatlanul például a zugedi évekről szóló rész és a Juhász Gyula irodalmi kiadás anyagának viszonya.) Ennél is nagyobb baj, hogy a szerző forrásaival szemben kritikátlan. Kirívó példa: Kardos László vezetésével a háború legnehezebb napjaiban egy zsidó gimnázium diákjai megjelentették az Ady—Rákosi pör sajtóanyagának főbb részét. Éder változatlanul magáévá teszi Kardos előszavát, pedig gondolnia kellene arra, hogy annak szempontjai, fölosztása, clemzése kényes politikai taktika, nem pedig objektív tudományos megállapítás. Amivel megtoldja, az sem szerencsés, mert nem ismerte föl, hogy az *Élet*, *Új Nemzedék*,

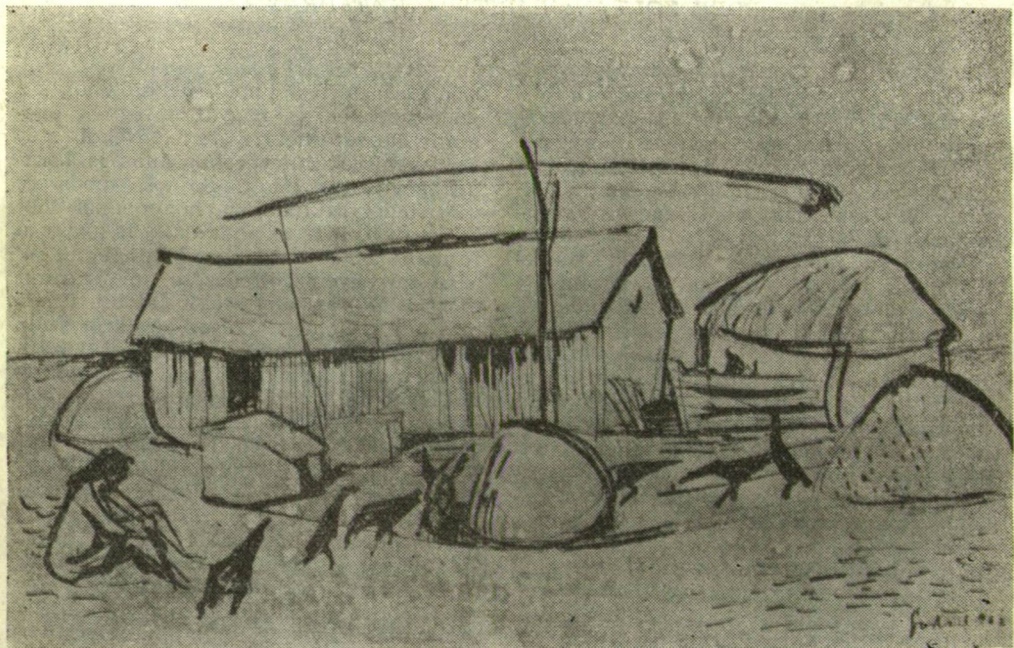
Magyar Kultúra című folyóiratok ugyan-annak a kórusnak más-más társadalmi rétegek szájaíze szerint hangszerelt szólalmai. Más helyen az után nyomoz, ki denunciálta Babitsot Rákosinál. Két föltevést is közöl, de az nem derül ki könyvéből, hogy a tantestület Várdai Béla nevű tagja, aki a költő ellen szót emelt, nem azonos-e doktor Várdai Bélával, aki a klerikális sajtó egyik vezető munkatársa, s a *Magyar Kultúra*-ban még 1916-ban is támadja Babitsot. Mert ha azonos, akkor — ismervén doktor Várdai Béla ádázul reakciós arculatát — a két másik föltevést alaposan módosítani kellene. Persze, amennyiben nem azonos a két személy, azt a szerzőnek közölnie kellett volna.

Éder Zoltán kissé elfogult Babitscsal kapcsolatban. Ez önmagában nem nagy hiba, időnként azonban elveszíti miatta az árnyalás, pontos ábrázolás lehetőségét. „Babits első perctől fogva — Ady mellett és vele egy időben — a háború ellen emeli föl szavát” — írja. Ez igaz. Csak azt felejtí el hozzátenni, hogy Ba-

bits háborúellenessége nem azonos elvi alapokon nyugszik az Adyéval, hanem annak pacifista alternatívája. Ez ugyan Babits érdemét nem csökkenti, köztudott, hogy Adyval való személyes kapcsolata is javult ebben az időben, mégis fontos dolog, mert Babits adta meg a későbbi háborúellenes művek nagy részének az Ady fölfogásától eltérő alaphangját. Ugyancsak túlzásnak tűnik, hogy Ady ismert verse nem csak Babits *Recitativ*-járól szól, hanem „azon túlmenően az egész babitsi költészet”-ről.

Az elmondottakból következik, hogy Éder Zoltán könyve az anyaggyűjtés és az ismeretterjesztés szempontjából hasznos munka. Az irodalomtörténetírás szakmai része tekintetében viszont nem kellően tudományos módszerű. Miután első könyve ez a fiatal és tehetséges tanárnak, kívánjuk és reméljük, hogy legközelebbi munkája e tekintetben is kielégíti majd olvasóit. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1966.*)

B. P.



Fodor József: Tanya